Przyjaźń w okresie wczesnej dorosłości – cechy przyjaciela, funkcje przyjaźni oraz rola zaufania

Joanna Góźdź
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Streszczenie: Artykuł przedstawia charakterystykę przyjaźni w okresie wczesnej dorosłości. W większości przyjaciele stanowią grupę osób mieszanej płci i spotykają się „twarzą w twarz" dwa razy w tygodniu. W tym okresie życia przyjaźń spełnia przede wszystkim funkcję pomocy, intymności oraz utrzymania pozytywnej samooceny. Częstość kontaktów powiązana jest pozytywnie ze stymulacją towarzyską, utrzymaniem pozytywnej samooceny oraz niezawodnością sojuszu. Zaufanie powiązane jest z realizacją funkcji pomocy, niezawodnością sojuszu, utrzymaniem pozytywnej samooceny oraz emocjonalnym bezpieczeństwem. Badanie nie wykazało związku pomiędzy zaufaniem a towarzyskością ani intymnością. Lojalność i wsparcie (jako czynniki obejmujące cechy zaufania i empatii) oraz otwartość okazały się najważniejszymi cechami przyjaciela, powiązanymi z realizacją wszystkich funkcji przyjaźni.

Słowa kluczowe: cechy przyjaciela, funkcje przyjaźni, wczesna dorosłość, zaufanie

Wprowadzenie

Jedną ze sfer rozwoju człowieka stanowi sfera społeczna. Jest ona istotna ze względu na proces socjalizacji – przygotowania do uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym. Przystosowanie społeczne przejawia się nie tylko

w umiejętności życia i współżycia w grupie, w podejmowaniu inicjatywy, współpracy, łącznie z elementami rywalizacyjnymi, lecz także w umiejętności nawiązywania i utrzymywania związków interpersonalnych. Jednym z najistotniejszych rodzajów relacji interpersonalnych jest przyjaźń. Leon Niebrzydowski i Eugeniusz Płaszczyński odnoszą pojęcie przyjaźni do relacji, które charakteryzują się

> wysokim poziomem dobrowolnej wzajemnej zależności partnerów, niezależnie od nagród i korzyści, jakie [...] mogą dostrzegać w obcowaniu ze sobą. [...] dążenie przyjaciół do uzyskania [...] poczucia własnej wartości i równowagi psychicznej [...] przejawia się poprzez tendencję do afirmowania poczucia własnej odrębności i odrębności przyjaciela zawartych w najistotniejszych cechach określających jego osobę, a także do oceniania siebie w sposób pozytywny i do zmian w kierunku pozytywnego samorozwoju. Przyjaźń zakłada ponoszenie wkładu, inwestowanie „własnego ja" w związki charakteryzujące się gotowością do przyjęcia współpracy, współzależności ze strony partnera oraz wzajemnego osobistego zaangażowania [...] przynoszącego zyski [...] w postaci konkretnie przeżywanych wartości podwyższających samoocenę oraz przyczyniających się do poczucia własnej użyteczności[1].

Zgodnie z typologią Arthura VanLeara, Ascana Koernera, Donny M. Allen[2], dzielącą relacje interpersonalne ze względu na ich dobrowolność (relacje dobrowolne oraz relacje wynikające z działania czynników zewnętrznych) oraz bliskość (relacje osobiste oraz relacje społeczne), relacje przyjacielskie należą do relacji intymnych, osobistych i dobrowolnych, tak więc ich nawiązywanie jest wynikiem wolnego wyboru człowieka.

Zdaniem Niebrzydowskiego i Płaszczyńskiego[3] przyjaźń jest związkiem w pełni spontanicznym i dobrowolnym, a więc niemogącym być w żaden sposób zaprogramowanym; nie rozpoczyna się on żadną umową czy decyzją, nie wynika z intencji; można powiedzieć, że po prostu „pojawia się". Większość przyjaźni rozpoczyna się w sposób spontaniczny i nieoczekiwany. Przyjaźń opiera się na indywidualnym i subiektywnym sposobie postrzegania partnera oraz na subiektywnym sposobie interpretowania jego zachowań. W literaturze przedmiotu podkreśla się również wzajemne uznanie i wzajemne poszanowanie indywidualności partnerów, co może przerodzić się w podziw lub fascynację osobą partnera. Ponadto relacje przyjacielskie

1 L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, *Przyjaźń i otwartość w stosunkach międzyludzkich. Studium psychologiczne*, Warszawa 1989, s. 36.

2 A. VanLear, A. Koerner, D. Allen, *Relationships typologies*, [w:] *The Cambridge handbook of personal relationships*, red. A. L. Vangelisti, D. Perlman, Cambridge 2006, s. 91–110.

3 L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt.

wiążą się z zaangażowaniem partnerów i wspólnym spędzaniem czasu również wtedy, gdy okoliczności nie są ku temu sprzyjające.

Do jednych z najważniejszych cech przyjaźni zalicza się przeświadczenie o wchodzeniu w kontakt z całą osobowością partnera, z autentyczną osobą, a nie tylko z pewną jej cechą lub sumą tych cech bądź z pełnioną rolą; mniej istotny jest jego zawód czy zajmowane stanowisko, lecz ważne jest, na ile przyjaciel stanowi *alter ego*, a więc jest kimś niezastąpionym, indywidualnym i niepowtarzalnym. Przyjaciółmi zatem nazwać można takie osoby, które wyrażają względem siebie wzajemną sympatię i szacunek, podziw i życzliwość oraz bez większego trudu są w stanie dojść do porozumienia w każdej lub prawie każdej sytuacji[4].

Proces nawiązywania relacji przyjacielskich jest wynikiem rozwoju społecznego człowieka na różnych etapach jego życia. W okresie wczesnego dzieciństwa progres ten jest wynikiem działania i współdziałania o charakterze zabawowym. Ewoluuje od zabaw samotnych w pierwszych miesiącach życia dziecka poprzez zabawy równoległe, w których dzieci bawią się obok siebie, na ogół korzystając z różnych zabawek aż do zabaw wspólnych (w których dzieci wykonują własne czynności, a także angażują się w interakcje społeczne) i zespołowych, charakteryzujących się realizowaniem przez kilkoro dzieci tego samego celu. Zabawa wiąże się z zachowaniami, które zazwyczaj powodują akceptację jako towarzysza zabaw lub przyjaciela, i ma związek z rozwojem umiejętności wchodzenia do grupy, czyli obserwacją tego, co robią inni, i próbie uczestnictwa w tych czynnościach. Wyższy poziom umiejętności wchodzenia do grupy sprzyja angażowaniu się w zabawy zespołowe. Pojawiają się również zachowania prospołeczne, a dzieci przejawiające ich więcej w wieku przedszkolnym podtrzymują te zachowania również jako dorośli.

Już dzieci w wieku przedszkolnym nawiązują stałe przyjaźnie. W okresie środkowego dzieciństwa pojawia się „najlepszy przyjaciel" i przekonanie o tym, że trzeba mieć przyjaciela. W tym czasie przyjaciele to jednostki szczególne, posiadające mile widziane cechy; podstawowym pojęciem staje się wówczas wzajemne zaufanie. W okresie pomiędzy 6. a 12. rokiem życia płeć stanowi istotne kryterium w doborze przyjaciół – występuje segregacja płciowa. W okresie adolescencji z kolei związki z rówieśnikami stają się bardziej istotne niż kiedykolwiek, a kryterium przyjaźni stanowią wspólne zainteresowania, podobieństwo cech psychicznych i postaw. Przyjaźnie stają się też bardziej intymne, a adolescenci bardziej doceniają lojalność i wierność, stąd przyjaźnie są też trwalsze[5].

4 Tamże, s. 34–35.

5 H. Bee, *Psychologia rozwoju człowieka*, Poznań 2004, s. 375–376.

Ważną rolę pełni w tym okresie również grupa rówieśnicza, mająca początkowo charakter heteroseksualnych, zżytych ze sobą grup, które rzadko nawiązują kontakty z innymi „paczkami", a jeśli to robią – relacja ma charakter zespołowy. Z czasem członkowie grup o wysokim statusie zaczynają nawiązywać takie kontakty z członkami innych grup i tworzy się przyzwolenie na przynależenie do więcej niż jednej wspólnoty.

Grupa rówieśnicza pełni istotne funkcje w rozwoju społecznym. Po pierwsze, zastępuje rodzinę, budując poczucie bezpieczeństwa i statusu. Po drugie, w okresie gwałtownych przemian grupa działa stabilizująco. Po trzecie, przynależność do grupy może być źródłem poczucia własnej wartości. Po czwarte, grupa określa standardy zachowania. Kolejne funkcje odnoszą się do zapewnienia poczucia bezpieczeństwa wynikającego z liczebności, stwarzania możliwości rozwijania społecznych kompetencji oraz przyjęcia wzorów i ich naśladowania. Z czasem zaczynają wyodrębniać się pary przyjaciół oraz związki uczuciowe, a potrzeba przynależenia do grupy zmniejsza się[6].

Zanim dojdzie do rozwoju przyjaźni, a więc przyjęcia przez partnerów wzajemnej dobrowolnej zależności, partnerzy muszą przejść przez niższe stadia rozwoju stosunków interpersonalnych, które określa się mianem stadium świadomościowego i kontaktu powierzchownego. W każdym z nich wzajemną reakcję partnerów na siebie, zdaniem Paula Wrighta, można rozpatrywać ze względu na:

1. stopień, w jakim partnerzy odnoszą się do siebie jako do osób autentycznych,
2. stopień, w jakim partnerzy uważają się za osoby wyjątkowe i nie dające się zastąpić w aktualnej sytuacji,
3. stopień dobrowolnej wzajemnej zależności, jaka istnieje między nimi[7].

Relacje przyjacielskie rozwijają się w czterech fazach[8] – egocentrycznej, zaspokajania potrzeb, odwzajemnienia i intymnej. W fazach tych człowiek kładzie większy nacisk na poszczególne funkcje przyjaźni, zaczynając od funkcji zabawowej poprzez zaspokajanie potrzeby bezpieczeństwa i przynależności, odwzajemnianie przysług aż po wzajemną troskę, wsparcie i intymność.

Morton Mendelson i Frances Aboud wyróżnili funkcje, jakie pełni przyjaźń w życiu człowieka[9]. Autorzy odwołali się do stymulacji towarzyskiej,

6 I. Obuchowska, *Adolescencja*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Warszawa 2005, s. 175–178.

7 L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 40.

8 Z. Rubin, *Children friendships*, „Journal of Experimental Social Psychology" 1975, nr 11, s. 645–660.

9 M. Mendelson, F. Aboud, *Short report. Measuring friendship in late adolescents and young adults. McGill*

czyli wspólnego wykonywania zabawnych lub ekscytujących i sprawiających przyjemność czynności. Drugą funkcją przyjaźni jest pomoc, czyli gotowość do udzielania sobie wzajemnych porad czy uzyskiwania wsparcia różnego typu. Trzecią funkcją przyjaźni jest intymność, a więc wrażliwość na potrzeby drugiej strony oraz otwartość na szczere wyrażanie uczuć i myśli dotyczących najbardziej osobistych, intymnych obszarów życia. Przyjaźń daje też poczucie wzajemnej dostępności i lojalności partnerów niezależnie od sytuacji, czyli niezawodności sojuszu. Kolejną funkcją przyjaźni jest znajdowanie w niej otuchy i poparcia, co wspiera pozytywny obraz własnej osoby (samopotwierdzenie). Relacje przyjacielskie dają również poczucie komfortu i pewności w sytuacjach nowych lub stanowiących zagrożenie, a więc wspierają emocjonalne bezpieczeństwo.

Zdaniem Paula Wrighta[10] oraz Johna La Gaipa[11] głównym motywem przyjaźni jest dążenie przyjaciół do zapewnienia sobie i uzyskania poczucia własnej wartości i równowagi psychicznej. Istotne jest zatem zaangażowanie, wyrażana troska i gotowość do przyjęcia współpracy, które zgodnie z koncepcją inwestycyjną związków interpersonalnych[12] przynoszą zyski w postaci konkretnie przeżywanych wartości, podwyższających samoocenę oraz będących przyczynkiem do poczucia własnej użyteczności.

Z przyjaźnią zawsze wiążą się pewne wartości, których partnerzy interakcji się spodziewają. Wright wymienia trzy grupy takich wartości:

1 Wartości stymulujące rozwój intelektu, wyobrażeń i zainteresowań, z jednoczesnym poszerzeniem kręgu wiedzy i rozbudzeniem nowych interesujących oraz wartościowych idei, dzięki którym partner staje się bogatszy duchowo.
2 Wartości utylitarne odnoszące się do stopnia, w jakim dana jednostka widzi partnera jako osobę chętną do współpracy i pomocy oraz gotową do poświęcenia swojego czasu i posiadanych zdolności po to, aby pomóc przyjacielowi w realizacji jego planów i dążeń życiowych oraz ułatwić mu zaspokojenie jego potrzeb życiowych.
3 Wartości wzmacniające „własne ja". Chodzi tu o to, w jakim stopniu widzimy partnera jako osobę dodającą nam odwagi oraz skłonną do udzielenia poparcia, a jednocześnie nie stanowiącą dla nas zagrożenia, lecz taką, która jest w stanie pomóc

Friendship Questionnaires, „Canadian Journal of Behavioural Science" 1999, nr 31 (2), s. 130–132.

10 P. Wright, *Need similarity, need complementarity and the place of personality in interpersonal attraction*, „Journal of Experimental Research in Personality" 1969, nr 3, za: L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 36.

11 J. La Gaipa, *Testing multidimensional approach to friendship*, [w:] *Theory and practice in interpersonal attraction*, red. S. Duck, London 1978, za: L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 36.

12 E. Aronson, *Człowiek istota społeczna*, Warszawa 2011, s. 372; E. Aronson, T. D. Wilson, M. A. Akert, *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Poznań 1997, s. 436.

nam w osiągnięciu większego zadowolenia i podtrzymania naszej wyobraźni o sobie jako jednostce wartej poświęcenia i zachodu[13].

Już Arystoteles w *Etyce nikomachejskiej* zaproponował trzy jakości charakteryzujące prawdziwą przyjaźń. Pierwsza z nich to dobroć, która przejawia się we wzajemnym podziwie dla lojalności i prawości partnera. Druga to użyteczność, czyli docenianie tego, jakie korzyści niesie ze sobą relacja przyjacielska. Trzecia – zadowolenie, czyli dzielenie przyjemności, która jest nieodłączna przy obecności przyjaciela. Arystoteles za najważniejszą cechę uważał dobroć[14].

La Gaipa[15] natomiast stwierdza, że od przyjaciela oczekuje się wartości, wśród których wymienia on: uznanie i szacunek, autentyczny sposób bycia, pomoc i poparcie, podobieństwo postaw, podziw dla charakteru i osiągnięć, otwartość – ujawnianie siebie, empatyczne zrozumienie. Wartości te nie są warunkiem powstawania przyjaźni, jednakże najlepiej, jeśli występują w niej w największej liczbie. Z punktu widzenia nagradzającej roli związków przyjacielskich partnerzy takiej relacji mogą się różnić pod względem rodzaju „wynagrodzeń" (wartości, cech), którym przypisują wysoką wartość w przyjaźni, a jednocześnie osoby te mogą być odmienne pod względem rodzaju nagradzania, którego dostarczają partnerom.

Nagrodami mogą być: osoba przyjaciela stanowiąca wartość „samą w sobie" (dostarczająca poczucia odrębności, samoafirmacji, samooceny lub samorozwoju; sukces jednej z osób staje się niejako sukcesem drugiej, nawet gdy nie odczuwa ona tego w sposób bezpośredni, to wpływa na jej zadowolenie), podtrzymywanie przez partnera własnego *ja* (ego), gdy partnerzy związku powątpiewają w swoje możliwości, stanowi ona możliwość uzyskania pozytywnego potwierdzenia własnej wartości. Ponadto nagrodą może być tu sposób bycia partnera.

Za inny rodzaj nagrody można uznać obopólną potrzebę współdziałania partnerów, czyli wspólne działanie i pokonywanie problemów, dzielenie się doświadczeniem, co stymuluje do działania. Następnym rodzajem nagrody w stosunkach przyjacielskich jest posiadanie informacji o partnerze, co umożliwia istnienie przyjaźni i jest wysoce nagradzające, a jednocześnie związane z zaufaniem interpersonalnym ze względu na ujawnianie różnego typu informacji intymnych i poufnych, a także dotyczących słabości,

13 P. Wright, *A model and technique for studies of friendship*, „Journal of Experimental and Social Psychology" 1959, nr 5, za: L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 34.

14 W. M. Bukowski, B. J. Nappi, B. Hoza, *A test of Aristotle's model of friendship for young adults' same sex and opposite-sex relationships*, „The Journal of Social Psychology" 2001, nr 127 (6), s. 595–603.

15 J. La Gaipa, *Testing...*, za: L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 35.

co może wiązać się z ich delikatnością. Kolejnym rodzajem nagrody może być przeświadczenie, że w każdej sytuacji możemy liczyć na pomoc i poparcie ze strony przyjaciela, co odnosi się do określonych zachowań i czyni związek silniejszym, gdyż przyczynia się do wzrostu zainteresowania sprawami partnera.

Bywa, że te same czynniki w sytuacjach trudności i kryzysów umacniają jeden związek, a w drugim okazują się nieskuteczne. Zdarza się, że przyjaźń kończy się gwałtownie, nieoczekiwanie, ale częściej kończy się stopniowo, niezauważalnie i bezboleśnie, co jest wynikiem malejących możliwości wzajemnego nagradzania się partnerów.

Rola zaufania

Zaufanie to przekonanie (i oparte na tym postępowanie), że niepewne przyszłe działania innych ludzi lub funkcjonowanie urządzeń czy instytucji będą dla nas korzystne. Piotr Sztompka[16] wymienia różne rodzaje zaufania, wśród nich zaufanie interpersonalne, czyli oczekiwania kierowane wobec konkretnych osób, z którymi wchodzimy w bezpośredni kontakt. Drugim rodzajem jest zaufanie społeczne, dotyczące oczekiwań pod adresem kategorii społecznych i ról społecznych, np. lekarza czy księdza, niezależnie od indywidualnych cech konkretnych osób. Trzecim rodzajem jest zaufanie publiczne, odnoszące się do oczekiwań kierowanych wobec postaci życia publicznego, instytucji, organizacji, reżimów, z którymi mamy tylko pośredni kontakt (najczęściej poprzez media). Kolejnym rodzajem zaufania jest zaufanie anonimowe (uogólnione), określane jako przyjmowane *a priori* założenie o wiarygodności nieznajomych, obcych, wszystkich ludzi. Zaufanie proceduralne zaś to oczekiwanie, że zastosowanie pewnych praktyk, procedur czy rytuałów przyniesie korzystne skutki. W dzisiejszym świecie istotny staje się rodzaj zaufania technologicznego, czyli oczekiwanie sprawności, niezawodności i skuteczności urządzeń i systemów technicznych, a także zaufanie konsumpcyjne – oczekiwanie dobrej jakości towarów i usług. Kolejnym rodzajem zaufania jest zaufanie pomocnicze, czyli przekonanie o wiarygodności osób, świadectw, instytucji, które dostarczają pewnych informacji o partnerze, a także zaufanie systemowe, czyli ogólne poczucie, że otaczający świat jest zorganizowany i przewidywalny, a nie chaotyczny, i zaufanie egzystencjalne – bezrefleksyjne założenie porządku, ciągłości, konsekwencji w działaniach innych osób lub funkcjonowaniu instytucji. Wśród rodzajów zaufania

16 P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007, s. 99–101.

wymienia się również oczekiwania kompetencji, skuteczności, racjonalności partnera – zaufanie instrumentalne, zaufanie aksjologiczne – oczekiwanie od partnera postępowania etycznego oraz zaufanie roszczeniowe – oczekiwanie od partnera bezinteresowności, opieki, pomocy, troski, życzliwości.

Zaufanie jest formą relacji społecznych. Objawia się ono w działaniu, które zawsze zorientowane jest na przyszłość, ponieważ cele, do jakich dążymy, jak również ich konsekwencje (zamierzone i niezamierzone – niezależne od naszej woli) są zawsze późniejsze w czasie. Zaufanie powiązane jest również z niepewnością. Im bardziej odległe w czasie są skutki naszych dzisiejszych działań, tym stopień niepewności jest większy, może bowiem pojawić się dużo dodatkowych, niepewnych i nieprzewidywalnych okoliczności. Wiele zmienia się niezależnie od naszych działań – z przyczyn naturalnych czy działań podejmowanych przez innych ludzi. Świat zmienia się jednak również w odpowiedzi na nasze działanie – może być to zmiana zgodna lub przeciwna do naszych zamierzeń. Względnie stały wzorzec zachowania, charakterystyczny dla oczekiwań jednostki dotyczących jej zdolności wpływania na wyniki osiągane przez nią w życiu, nazywamy umiejscowieniem kontroli. Wyróżnia się osoby o wewnętrznym umiejscowieniu kontroli, które przekonane są, że mogą zrobić wiele, aby wpłynąć na wyniki, jakie osiągają w życiu (poczucie własnej skuteczności, czyli przekonanie o zakresie posiadanych umiejętności w danej dziedzinie), oraz osoby o zewnętrznym umiejscowieniu kontroli, które przekonane są, że niewiele mogą zrobić, by wpłynąć na wyniki, jakie osiągają w życiu[17].

Przyszłość związana jest również z prognozowaniem i kontrolą. Przewidywać możemy zdarzenia niezależne od naszych działań (pojawiające się w świecie zewnętrznym, np. pogodę, zjawiska naturalne), a także to, co pojawi się w odpowiedzi na nasze działania. O zaufaniu możemy jednak mówić wtedy, gdy nie mamy pewności co do przyszłości, nie mamy pełnej kontroli nad przyszłymi wydarzeniami, najczęściej, gdy ich uczestnikami są ludzie, gdyż działania innych są nieprzewidywalne i niemożliwe do kontrolowania. Philip Zimbardo[18] twierdzi, że żaden psycholog nie jest w stanie przewidzieć, jak zachowa się w danej sytuacji każda jednostka; ukazuje on również z perspektywy wielu aspektów psychologii społecznej wyższość wpływów sytuacyjnych nad indywidualnymi.

Obdarzanie innych ludzi zaufaniem zawsze obarczone jest ryzykiem[19], które utożsamia się z możliwością straty. Ryzyko to wyobrażenie antycypo-

17 M. Jarvis, *Psychologia sportu*, Gdańsk 2003, s. 64.
18 P. Zimbardo, *Efekt Lucyfera*, Warszawa 2009, s. 431.
19 P. Sztompka, dz. cyt.

wanych skutków zagrożeń, przy czym ich wielkość pozostaje w związku z rodzajem i zasięgiem zagrożenia (czynnika mającego zdolność powodowania niepożądanego wyniku lub straty cenionej wartości), odpornością człowieka na jego działanie oraz stopniem sprawowania nad nim kontroli. Innymi słowy – ryzyko jest cechą sytuacji, w której istnieje możliwość poniesienia straty[20]. Obdarzanie zaufaniem jest związane z ryzykiem, ponieważ działania innych zawsze mogą okazać się dla nas niekorzystne lub krzywdzące – ktoś może zawieść nasze oczekiwania (choć niekoniecznie musi tak być). Zaufanie zatem oznacza działanie, w którym pomija się ryzyko, tak jakby ono nie istniało, oczekując uczciwego postępowania innych osób wobec nas, lojalności, czyli powinności nienaruszania zaufania, jakim obdarzają nas inni i wywiązywania się z podjętych zobowiązań, solidarności, czyli troski o interesy innych i gotowości podjęcia działań na ich rzecz, nawet gdy narusza to własne interesy[21].

Podstawy metodologiczne badań własnych

Badana grupa

Przebadano 227 osób, studentów Pedagogiki w wieku od 19 do 36 lat (M = 21,12, SD = 2,23) w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. W grupie badanej znalazło się 205 kobiet (94%) i 13 mężczyzn (6%).

Pytania badawcze

W ramach omawianych badań postawiono następujące pytania badawcze:

1. Czy relacje przyjacielskie są determinowane płcią?
2. Jak często przyjaciele spotykają się twarzą w twarz?
3. Które z funkcji przyjaźni są dominujące?
4. Czy istnieje związek pomiędzy częstością spotkań a realizacją funkcji przyjaźni?
5. Czy istnieje związek pomiędzy realizacją funkcji przyjaźni a zaufaniem?
6. Czy istnieje związek pomiędzy cechami przyjaciela a realizacją funkcji przyjaźni?

20 M. Glenc, *Skłonność do podejmowania ryzyka, czyli psychologiczna charakterystyka ryzykantów*, [w:] *Psychologia zachowań ryzykownych. Koncepcje, badania, praktyka*, red. M. Goszczyńska, R. Studenski, Warszawa 2006, s. 216.

21 P. Sztompka, dz. cyt.

Metody badań

Badania przeprowadzono z wykorzystaniem kwestionariusza zaufania oraz kwestionariusza przyjaźni. Na podstawie wskazanych przez Sztompkę[22] definicji rodzajów zaufania skonstruowano kwestionariusz zaufania. Wygenerowano łącznie 65 pozycji testowych. Następnie przeprowadzono badanie walidacyjne metodą sędziów kompetentnych (N = 32), którzy oceniali zgodność każdej pozycji z definicją na 5-stopniowej skali: 1 – w ogóle nie pasuje do definicji, 2 – raczej nie pasuje do definicji, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej pasuje do definicji, 5 – bardzo dobrze pasuje do definicji. Współczynnik zgodności ocen sędziów kompetentnych W-Kendalla wyniósł 0,203, p = 0,000, a średnia ocen wyniosła 3,44.

W następnej kolejności przeprowadzono badanie na grupie 227 (z czego odrzucono 21 kwestionariuszy). Przeprowadzono analizę czynnikową narzędzia. Na podstawie kryterium Raymonda Cattella (wykres osypiska) wyodrębniono cztery czynniki, wyjaśniające łącznie 31,33% wariancji zmiennej zaufanie. Rzetelność całego narzędzia wyniosła 0,903 (Alpha Cronbacha). Po analizie treściowej pozycji czynnik pierwszy można nazwać zaufaniem uogólnionym (obejmuje 18 pozycji, wyjaśnił 8,29% wariancji zmiennej, a jego rzetelność mierzona współczynnikiem rzetelności Alpha Cronbacha wyniosła 0,813). Czynnik drugi, obejmujący 10 pozycji testowych (wyjaśniających 8,23% wariancji zmiennej; Alpha Cronbacha wyniosła 0,83) nazwano zaufaniem w relacjach interpersonalnych. Czynnik trzeci, obejmujący 11 pozycji, nazwano konsekwencją, instrumentalnością i etyką w działaniu; wyjaśnił on 7,42% wariancji zmiennej, a jego rzetelność wyniosła 0,835. Czynnik czwarty, obejmujący 19 pozycji, który wyjaśnił 7,38% wariancji o rzetelności Alpha Cronbacha, wynoszącej 0,801, nazwano zaufaniem do procedur, technik i konsumpcji. Poniżej przedstawiono 65 pozycji kwestionariusza wraz z kluczem. Po analizie czynnikowej usunięto pozycje 56, 54, 36, 24, 4, 59, 6. Podane rzetelności odnoszą się do zrewidowanej wersji narzędzia.

KWESTIONARIUSZ ZAUFANIA

Poniżej podano twierdzenia odnoszące się do różnych aspektów zaufania. Proszę, oceń na 5-stopniowej skali, na ile zgadzasz się z każdym z tych twierdzeń, gdzie:
1 oznacza „w ogóle nie zgadzam się",
2 oznacza „raczej nie zgadzam się",
3 oznacza „trudno powiedzieć",

22 Tamże, s. 99–149.

4 oznacza „raczej zgadzam się”,
5 oznacza „całkowicie się zgadzam”.

Lp.	Twierdzenie	1	2	3	4	5
1	Ufam ludziom, z którymi wchodzę w kontakty	1	2	3	4	5
2	Ufam diagnozie lekarskiej	1	2	3	4	5
3	Deklaracje przedwyborcze polityków zostaną przez nich spełnione, gdy zdobędą oni konkretne stanowiska	1	2	3	4	5
4	Ofiarowany obcej osobie datek zostanie wykorzystany zgodnie z intencją	1	2	3	4	5
5	Przygotowanie potrawy zgodnie z przepisem przynosi korzystne skutki	1	2	3	4	5
6	Komputery działają niezawodnie	1	2	3	4	5
7	Zakupując produkt, kieruję się wskazówkami sprzedawcy	1	2	3	4	5
8	Człowiek posiadający tytuł profesora w danej dziedzinie ma ogromną wiedzę w tym zakresie	1	2	3	4	5
9	Mam poczucie, że otaczający świat jest zorganizowany	1	2	3	4	5
10	Ludzie działają w sposób uporządkowany	1	2	3	4	5
11	Moi partnerzy działają racjonalnie	1	2	3	4	5
12	Moi partnerzy działają etycznie	1	2	3	4	5
13	Wierzę w bezinteresowność ludzi, którzy mnie otaczają	1	2	3	4	5
14	Wiem, że rzeczy, które mówię ludziom w zaufaniu, pozostaną „między nami”	1	2	3	4	5
15	Ksiądz jest osobą, której można powierzyć tajemnicę	1	2	3	4	5
16	Programy partii politycznych stanowią czynnik decydujący o moim głosie	1	2	3	4	5
17	Otrzymane anonimowo informacje są prawdziwe	1	2	3	4	5
18	Stosowanie opisanych w gazetach porad kosmetycznych jest skuteczne	1	2	3	4	5
19	Użytkowanie urządzeń zgodnie z instrukcją obsługi gwarantuje ich sprawność	1	2	3	4	5
20	Idąc do sklepu, oczekuję profesjonalnej obsługi	1	2	3	4	5
21	Osoba z tytułem inżyniera zna się na rysunku technicznym	1	2	3	4	5
22	Świat nie jest chaotyczny	1	2	3	4	5
23	Ludzie działają w sposób konsekwentny	1	2	3	4	5
24	Oczekuję kompetencji w działaniu partnerów	1	2	3	4	5
25	Moi partnerzy działają zgodnie z normami	1	2	3	4	5
26	Pomoc otrzymywana od innych jest bezinteresowna	1	2	3	4	5
27	Ludzie, z którymi wchodzę w kontakt, mówią prawdę	1	2	3	4	5
28	Przepisane przez lekarza leki przyjmuję zgodnie z zaleceniami, bo wierzę, że mi pomogą	1	2	3	4	5

Lp.	Twierdzenie	1	2	3	4	5
29	Wierzę w uczciwość wyborów	1	2	3	4	5
30	Zapytana o drogę osoba udzieli mi rzetelnych informacji	1	2	3	4	5
31	Użytkowanie przedmiotów zgodnie z zaleceniami gwarantuje ich trwałość	1	2	3	4	5
32	Oczekuję poprawnego działania urządzeń technicznych	1	2	3	4	5
33	Zakupiony przeze mnie produkt będzie dobrej jakości	1	2	3	4	5
34	Certyfikat językowy jest wystarczającą informacją o poziomie znajomości języka obcego	1	2	3	4	5
35	Świat jest przewidywalny	1	2	3	4	5
36	Instytucje funkcjonują w sposób ciągły	1	2	3	4	5
37	Moi partnerzy działają skutecznie	1	2	3	4	5
38	Oczekuję, że moi partnerzy dostosują się do reguł działania	1	2	3	4	5
39	Otaczający mnie ludzie troszczą się o mnie	1	2	3	4	5
40	Mogę mówić prawdę osobom, z którymi utrzymuję kontakty	1	2	3	4	5
41	Przekazywana w szkole przez nauczycieli wiedza jest wystarczająca do dobrego zdania matury	1	2	3	4	5
41	Wierzę w to, co mówią osoby publiczne	1	2	3	4	5
43	Ludzie generalnie są wiarygodni	1	2	3	4	5
44	Stosowanie się do procedur przynosi korzystne skutki	1	2	3	4	5
45	Oprogramowanie zawsze działa poprawnie	1	2	3	4	5
46	Zakupiona przeze mnie usługa będzie wykonana solidnie	1	2	3	4	5
47	Zdanie matury jest wystarczającym dowodem wiedzy ogólnej	1	2	3	4	5
48	Świat funkcjonuje na zasadzie przyczynowo-skutkowej	1	2	3	4	5
49	Osoba podejmująca się jakiegoś działania doprowadza je do końca	1	2	3	4	5
50	Moi partnerzy działają efektywnie	1	2	3	4	5
51	Moi partnerzy działają moralnie	1	2	3	4	5
52	Życzliwość jest cechą charakteryzującą moich partnerów	1	2	3	4	5
53	Wierzę w to, co mówią mi ludzie, z którymi utrzymuję kontakty	1	2	3	4	5
54	Najbardziej godnymi zaufania osobami są rodzice	1	2	3	4	5
55	Przekazywane przez media informacje są prawdziwe	1	2	3	4	5
56	Napotkana i zapytana o godzinę osoba udzieli mi właściwej odpowiedzi	1	2	3	4	5
57	Stosowanie się do zaleceń praktycznych przynosi korzystne skutki	1	2	3	4	5
58	Aby uniknąć pomyłek w obliczeniach, używam kalkulatora lub programów do tego przeznaczonych	1	2	3	4	5
59	Wiem, jakiej marki buty kupić, by dobrze mi one służyły	1	2	3	4	5
60	Dyplom studiów wyższych jest świadectwem wiedzy z danej dziedziny	1	2	3	4	5

Lp.	Twierdzenie	1	2	3	4	5
61	Świat jest samoregulującym się systemem	1	2	3	4	5
62	Ciągłość w działaniach ludzi jest oczywista	1	2	3	4	5
63	Moi partnerzy są uprawnieni do podejmowania decyzji w zakresie różnych działań	1	2	3	4	5
64	Moi partnerzy działają według zasad	1	2	3	4	5
65	Otaczający mnie ludzie opiekują się mną	1	2	3	4	5

Proszę, sprawdź, czy zaznaczyłeś/aś odpowiedź przy każdym twierdzeniu.

Klucz do narzędzia

Odpowiedzi punktowane wprost diagnostyczne (liczbę punktów sumuje się):

czynnik 1 – zaufanie uogólnione: 9, 22, 41, 55, 3, 10, 42, 29, 43, 62, 47, 15, 61, 35, 16, 34, 56, 17, 45,

czynnik 2 – zaufanie interpersonalne: 65, 39, 53, 40, 13, 14, 52, 27, 26, 1, 54,

czynnik 3 – instrumentalność, konsekwencja i etyka w działaniu: 50, 51, 11, 12, 37, 63, 64, 25, 23, 38, 36, 24, 4, 49,

czynnik 4 – zaufanie do procedur, technik i konsumpcji: 31, 19, 44, 60, 58, 20, 28, 18, 21, 32, 33, 5, 7, 8, 46, 48, 57, 59, 30, 2, 6.

Drugą część badań stanowił kwestionariusz przyjaźni. Respondenci podawali w nim liczbę osób, z którymi weszli w relacje przyjacielskie, oraz określali, czy są to osoby o tej samej, czy odmiennej płci, czy też są to przyjaźnie mieszane. Respondenci do dalszego opisu przyjaźni wybierali jednego spośród przyjaciół i do tej osoby odnosili swoje odpowiedzi. Deklarowali płeć przyjaciela, częstość spotkań twarzą w twarz na skali porządkowej („kilka razy w tygodniu", „2 razy w tygodniu", „1 raz w tygodniu", „1 raz na dwa tygodnie", „1 raz w miesiącu", „rzadziej niż raz w miesiącu") oraz podawali orientacyjną liczbę spotkań w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie. Przy opisie sześciu funkcji przyjaźni wyróżnionych przez Mendelson i Aboud[23] oceniali również na skali Likertowskiej (1 – w ogóle nie pasuje, 2 – raczej nie pasuje, 3 – średnio pasuje, 4 – dobrze pasuje, 5 – bardzo dobrze pasuje), na ile dana funkcja odnosi się do wybranej relacji. Na podobnie skonstruowanej skali Likertowskiej oceniali oni dopasowanie cech do osoby przyjaciela.

Cechy wykorzystane w kwestionariuszu zostały wybrane na podstawie opisu cech przyjaciela (swobodnych wypowiedzi respondentów) w badaniach

[23] M. Mendelson, F. Aboud, dz. cyt., s. 130–132.

Joanny Góźdź i Edyty Charzyńskiej[24]. W zakresie cech przyjaciela dokonano ich redukcji poprzez przeprowadzenie analizy czynnikowej (metoda głównych składowych, rotacja ortogonalna *Varimax*), która ujawniła istnienie dziewięciu wymiarów cech (zob. tabela 1). W skład kolejnych wymiarów cech przyjaciela weszły następujące charakterystyki:

czynnik 1: *lojalny, wspierający, godny zaufania, pomocny, empatyczny, wyrozumiały, szczery, dobry.* Czynnik ten można nazwać **lojalnością i wsparciem**,

czynnik 2: *agresywny, wulgarny, przemądrzały, nieodpowiedzialny, gadatliwy, lekkomyślny, męczący, podkreślający swoją wyższość.* Czynnik ten można nazwać **negatywizmem**,

czynnik 3: *rozważny, odpowiedzialny, inteligentny, pracowity.* Czynnik ten można nazwać **rozwagą i pracowitością**,

czynnik 4: *nerwowy, leniwy, niesłuchający dobrych rad, drażliwy, egoistyczny.* Czynnik ten można nazwać **drażliwością**,

czynnik 5: *niepunktualny, punktualny.* Czynnik ten można nazwać **niepunktualnością**,

czynnik 6: *otwarty, rozmowny, zabawny, mający dobre serce.* Czynnik ten można nazwać **otwartością**,

czynnik 7: *uparty, marudny.* Czynnik ten można nazwać **upartością i marudnością,**

czynnik 8: *mający niską samooceną, mający mało czasu*. Czynnik ten można nazwać **niską samooceną i brakiem czasu**,

czynnik 9: *wrażliwy*. Czynnik ten można nazwać **wrażliwością**.

Tabela 1. Cechy przyjaciela. Macierz rotowanych składowych

	Składowa								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lojalny	,751	–,052	,210	–,013	,035	,079	,147	–,060	,039
Wspierający	,696	–,066	,014	,077	–,237	,170	–,097	,016	–,073
Godny zaufania	,615	–,139	,184	–,158	,092	,014	,225	,031	,267
Pomocny	,613	–,103	,102	,011	–,229	,019	–,169	,106	,000
Empatyczny	,595	–,074	,083	–,012	–,028	,252	–,044	,422	,088
Wyrozumiały	,590	,072	,044	–,147	,046	,216	–,180	–,144	–,042
Szczery	,567	,050	,191	–,017	–,032	,212	,016	–,394	–,093
Dobry	,393	–,106	,346	–,083	,113	,192	,034	,320	,110

24 J. Góźdź, E. Charzyńska, *W trosce o wartości. Funkcje przyjaźni oraz obraz przyjaciela wśród późnych adolescentów w perspektywie uniwersaliów aksjologicznych*, [w:] *Dzieci i młodzież w niegościnnym świecie. Zagrożenia rozwojowe i społeczne*, red. E. Wysocka, Warszawa 2012, s. 275–301.

	Składowa								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Agresywny	–,012	,666	–,091	,312	–,020	,014	,019	,144	–,165
Wulgarny	,054	,656	–,258	,147	–,103	,035	,054	,157	–,148
Przemądrzały	–,260	,647	,143	–,020	–,163	–,061	,179	–,111	,126
Nieodpowiedzialny	–,118	,604	–,460	,015	,283	–,160	,031	–,158	,100
Gadatliwy	,097	,584	,071	,036	,064	,273	,106	,169	,079
Lekkomyślny	,017	,578	–,567	,043	,106	–,048	,182	,024	,111
Męczący	–,225	,576	,079	,141	,296	,067	,166	–,276	–,101
Podkreślający swoją wyższość	–,267	,542	,202	,386	,009	–,075	–,093	–,051	,434
Rozważny	,077	,021	,827	–,045	–,030	,027	–,053	–,030	,036
Odpowiedzialny	,323	–,074	,623	,032	–,235	,010	–,084	,310	,055
Inteligentny	,320	–,047	,545	–,062	–,075	,082	,014	–,068	–,150
Pracowity	,288	,027	,523	–,247	–,388	–,016	,171	,131	–,048
Nerwowy	–,043	,047	–,020	,651	–,101	,046	,231	,004	–,175
Leniwy	,029	,152	–,177	,642	,304	,010	–,148	,064	,146
Niesłuchający dobrych rad	–,001	,153	–,031	,527	,148	–,088	,234	–,054	,283
Drażliwy	–,017	,195	–,043	,527	,113	,078	,511	,088	–,196
Egoistyczny	–,093	,380	–,003	,483	–,015	–,190	–,049	–,125	,147
Niepunktualny	–,036	,122	–,049	,119	,840	–,098	,038	,107	,023
Punktualny	,136	,132	,312	–,008	–,737	,160	–,009	–,092	,006
Otwarty	,213	,036	,067	–,089	–,051	,799	–,032	–,147	,039
Rozmowny	,147	,088	,020	–,057	–,109	,767	,117	–,009	,085
Zabawny	,323	–,042	,057	,265	–,225	,515	–,173	–,002	–,121
Mający dobre serce	,132	–,036	,042	–,171	,010	,173	–,048	,004	,056
Uparty	–,014	,123	–,081	,090	–,121	,034	,755	,037	,040
Marudny	–,033	,308	–,052	,223	,277	–,143	,563	–,143	–,025
Mający niską samoocenę	,014	,216	,025	,000	,134	–,248	–,058	,608	–,158
Mający mało czasu	–,196	–,042	,169	–,013	,075	,028	,430	,507	,111
Wrażliwy	,083	–,012	–,098	,016	,005	,115	,006	–,002	,759

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników badań

Przeciętna deklarowana przez respondentów liczba przyjaciół wyniosła 3,53 (SD = 2,03). Najczęściej respondenci deklarowali, że ich przyjaciele stanowią grupę osób mieszanej płci (n = 109; 52,9%). Rzadziej stanowią oni osoby o wyłącznie płci tożsamej z płcią respondentów (n = 72; 35%), a najrzadziej ich przyjaciele to osoby wyłącznie przeciwnej płci (n = 24; 11,7%).

Opisując relację z wybranym przyjacielem, respondenci deklarowali zgodność płci przyjaciela i swojej (zob. tabela 2). Na podstawie odpowiedzi badanych można stwierdzić, że istnieje tendencja częstszego wyboru osoby tej samej płci do opisu relacji z wybranym przyjacielem. Jednakże ta tendencja nie została potwierdzona statystycznie (chi-kwadrat = 0,72; $p < 0,05$).

Tabela 2. Zgodność płci respondenta z płcią przyjaciela wybranego do opisu relacji przyjacielskiej

	Czy przyjaciel jest tej samej płci?		Razem
	Tak	Nie	
Kobieta	142	54	196
Mężczyzna	8	5	13
Razem	150	59	209

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 3 przedstawiono wyniki odpowiedzi badanych dotyczące częstości spotkań twarzą w twarz. Najczęściej przyjaciele spotykają się kilka razy w tygodniu, co, biorąc pod uwagę charakter badanej próby, może być związane z tendencją wyboru do opisu relacji przyjacielskiej osoby, z którą respondenci, na przykład, studiują. Pośrednio można stwierdzić, że wybierając jednego spośród kilku lub wielu przyjaciół do opisu relacji przyjacielskiej, respondenci wybierają tzw. najlepszego przyjaciela. Wynik taki może być uzasadniony efektem częstości kontaktów, a więc tendencją do darzenia większą sympatią osób, z którymi spotykamy się częściej[25]. Częstość kontaktu może bowiem sprzyjać dokładniejszemu poznaniu osoby i nawiązaniu lepszej relacji. Taką tendencję mogą również potwierdzić wyniki dotyczące deklaracji przeciętnej liczby spotkań z przyjacielem w ciągu miesiąca poprzedzającego badania. Średnia liczba tych spotkań wyniosła 10,9 (SD = 11,44). Niemniej jednak większość badanych (na co wskazuje odchylenie standardowe średniej liczby spotkań w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie) spotyka się ze swoimi przyjaciółmi rzadziej niż kilka razy w tygodniu, a częstość spotkań jest porównywalna w przypadku pozostałych kategorii odpowiedzi. Na podstawie analizy mediany zmiennej „częstość spotkań" można stwierdzić, że przeciętnie respondenci spotykają się ze swoimi przyjaciółmi dwa razy w tygodniu.

25 E. Aronson, T. D. Wilson, M. A. Akert, dz. cyt.

Tabela 3. Częstość spotkań z przyjacielem twarzą w twarz

Częstość spotkań	N	Procent	Procent skumulowany
Rzadziej niż raz w miesiącu	24	11	11
Raz w miesiącu	20	9,2	20,2
Raz na dwa tygodnie	31	14,2	34,4
Raz w tygodniu	27	12,4	46,8
2 razy w tygodniu	28	12,8	59,6
Kilka razy w tygodniu	88	40,4	100
Razem	218	100	

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym aspektem relacji przyjacielskiej są pełnione przez nią funkcje. Deklaracje respondentów na temat funkcji, jakie pełni opisywana przez nich relacja przyjacielska, przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Funkcje przyjaźni (N = 219)

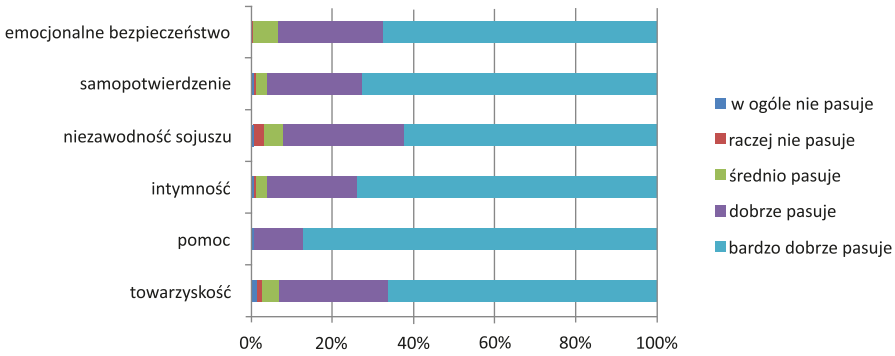

Źródło: opracowanie własne.

Funkcja przyjaźni, jaką jest towarzyskość rozumiana jako wspólne wykonywanie zabawnych lub ekscytujących i sprawiających przyjemność czynności, była trafnie wskazywana przez osoby badane. Dokładnie 66,2% z nich stwierdziło, że opis ten bardzo dobrze pasuje do ich relacji, 26,9% badanych stwierdziło, że dobrze pasuje, a 4,1%, że średnio do niej pasuje. Po 1,4% ankietowanych uznało zaś, że ta funkcja raczej nie pasuje lub w ogóle nie pasuje do ich relacji.

W odniesieniu do opisu funkcji przyjaźni, jaką jest pomoc rozumiana jako udzielanie sobie wzajemnych porad i uzyskiwania wsparcia różnego

typu, 87,2% respondentów stwierdziło, że funkcja ta bardzo dobrze pasuje do ich relacji, a 12,3% że dobrze pasuje. Tylko 0,5% badanych udzieliło innej odpowiedzi – że funkcja ta w ogóle nie pasuje do ich relacji przyjacielskiej.

Z grona respondentów 74% osób stwierdziło, że opis intymności rozumianej jako wrażliwość na potrzeby drugiej strony oraz otwartość na szczere wyrażanie uczuć i myśli dotyczących najbardziej osobistych obszarów życia bardzo dobrze pasuje do ich relacji przyjacielskiej, 21,9%, że dobrze, a 2,7%, że średnio pasuje do ich relacji przyjacielskiej. Nieliczni respondenci (0,9%) stwierdzili, że opis ten raczej nie pasuje do ich relacji, a 0,5%, że w ogóle do niej nie pasuje.

W zakresie niezawodności sojuszu, przyjaźń rozumiana jako wzajemna dostępność i lojalność niezależnie od sytuacji, 62,1% respondentów stwierdziło, że funkcja ta bardzo dobrze pasuje do ich relacji, a 30,1%, że dobrze do niej pasuje, zaś 4,6%, że średnio. Rzadziej badani stwierdzali, że funkcja ta raczej nie pasuje do ich relacji (2,7%) lub w ogóle do niej nie pasuje (0,5%).

Funkcja przyjaźni, jaką jest samopotwierdzenie, jest rozumiana jako znajdowanie w przyjaźni otuchy, poparcia oraz pomocy w utrzymywaniu pozytywnego obrazu własnej osoby. Aż 72,6% respondentów stwierdziło, że funkcja ta bardzo dobrze pasuje do ich relacji przyjacielskiej, 23,3%, że dobrze do niej pasuje, a 2,7%, że średnio. Tylko 0,9% badanych odpowiedziało, że raczej nie pasuje, a 0,5%, że w ogóle nie pasuje.

Emocjonalne bezpieczeństwo to poczucie komfortu i pewności w sytuacjach nowych lub stanowiących zagrożenie. Aż 67,6% respondentów stwierdziło, że funkcja emocjonalnego bezpieczeństwa bardzo dobrze pasuje do ich relacji, 25,6%, że dobrze pasuje, a 6,4%, że średnio do niej pasuje. Tylko 0,5% badanych odpowiedziało, że opis tej funkcji raczej nie pasuje do ich relacji przyjacielskiej.

W odniesieniu do wszystkich funkcji przyjaźni badani najczęściej podawali, że funkcje te bardzo dobrze odnoszą się do ich relacji przyjacielskiej (66,2% w odniesieniu do towarzyskości, 87,2% w odniesieniu do pomocy, 74% do intymności, 62,1% do niezawodności sojuszu, 72,6% do samopotwierdzenia, 67,6% do emocjonalnego bezpieczeństwa). Wśród funkcji przyjaźni dominująca jest pomoc, a w następnej kolejności intymność oraz samopotwierdzenie. Oznacza to, że opisywane przez badanych przyjaźnie koncentrują się przede wszystkim na udzielaniu sobie porad i wsparcia oraz na otwartości i szczerości obu stron. Funkcje te prawdopodobnie sprzyjają utrzymywaniu pozytywnego obrazu własnej osoby. Funkcja pomocy była również najczęściej wymieniana w poprzednio przeprowadzonych badaniach[26], w których

26 J. Góźdź, E. Charzyńska, dz. cyt.

dziewczęta wskazywały intymność i towarzyskość, zaś chłopcy towarzyskość i niezawodność. W obu badaniach wyniki różnią się w odniesieniu do dominujących funkcji przyjaźni, co może być wynikiem różnic metodologicznych (w poprzednich badaniach odpowiedzi respondentów miały charakter otwarty i odnosiły się do spontanicznych wypowiedzi badanych), a także uwzględnienia płci badanych.

Biorąc pod uwagę związki pomiędzy częstością spotkań przyjaciół a deklarowaną przez respondentów realizacją poszczególnych funkcji przyjaźni w opisywanej przez nich relacji (zob. tabela 4), można zauważyć, że to nie te funkcje, które deklarowane są jako dominujące (z wyjątkiem samopotwierdzenia), powiązane są z częstością spotkań twarzą w twarz, lecz w największym stopniu taki kontakt ma prawdopodobnie na celu realizację funkcji stymulacji towarzyskiej, a następnie utrzymania pozytywnej samooceny i niezawodności sojuszu. Prawdopodobnie pozostałe funkcje realizowane są niejako „przy okazji" kontaktów, zwierzeń i ewentualnie pojawiających się problemów. Funkcje pomocy, intymności i emocjonalnego bezpieczeństwa mogą być zatem realizowane niezależnie od częstości spotkań z przyjacielem. Należy podkreślić, że w omawianym badaniu nie uwzględniono innych form kontaktu (np. za pośrednictwem telefonu czy komunikatorów internetowych), które również mogą być istotne dla realizacji funkcji przyjaźni.

Tabela 4. Korelacje R-Spearmana pomiędzy częstością spotkań twarzą w twarz a funkcjami przyjaźni (N = 217)

Zmienna	Funkcja 1: stymulacja towarzyska	Funkcja 2: pomoc	Funkcja 3: intymność	Funkcja 4: niezawodność sojuszu	Funkcja 5: samopotwierdzenie	Funkcja 6: emocjonalne bezpieczeństwo
Częstość spotkań	**,183****	,035	,050	**,159***	**,161***	,046

*p < 0,01; **p < 0,001

Źródło: opracowanie własne.

Zbadano związki pomiędzy funkcjami przyjaźni a zaufaniem (zob. tabela 5). Funkcja towarzyskości nie korelowała ani z zaufaniem jako całością kwestionariusza zaufania, ani z żadnym z wymiarów zaufania. Funkcja pomocy słabo, lecz statystycznie istotnie, korelowała z zaufaniem w relacjach interpersonalnych (r = 0,160). Funkcja intymności w ogóle nie korelowała z zaufaniem. Niezawodność sojuszu z kolei słabo korelowała z całością kwestionariusza zaufania (r = 0,167), z zaufaniem w relacjach interpersonalnych (r = 0,214), konsekwencją, instrumentalnością i etyką w działaniu (r = 0,179) oraz

z zaufaniem do procedur, technik i konsumpcji (r = 0,165). Funkcja samopotwierdzenia słabo korelowała z zaufaniem jako całością kwestionariusza zaufania (r = 0,204), zaufaniem w relacjach interpersonalnych (r = 0,285), zaufaniem do procedur, technik i konsumpcji (r = 0,143). Funkcja emocjonalnego bezpieczeństwa słabo korelowała z zaufaniem jako całością kwestionariusza (r = 0,151), zaufaniem w relacjach interpersonalnych (r = 0,236) oraz z zaufaniem do procedur, technik i konsumpcji.

Zaskakujący jest fakt, że ani towarzyskość, ani intymność nie korelowały z zaufaniem. Interesujący jest zwłaszcza brak związku pomiędzy zaufaniem w relacjach interpersonalnych a intymnością, co jest trudne do wytłumaczenia, tym bardziej że intymność stanowi jedną z dominujących funkcji przyjaźni i już definicyjnie powiązana jest z zaufaniem. Niemniej jednak wynik taki jest zgodny z wnioskami wysuniętymi przez Leona Niebrzydowskiego i Eugeniusza Płaszczyńskiego[27] – badaczom nie udało się ustalić, czy zaufanie ma związek z wywoływaniem zjawiska otwartości, które po części powiązane jest z intymnością.

Najsilniejsze korelacje odnoszą się do związków pomiędzy zaufaniem w relacjach interpersonalnych a samopotwierdzeniem, emocjonalnym bezpieczeństwem oraz niezawodnością sojuszu, a także zaufaniem jako całością i samopotwiedzeniem. Najsilniejsze korelacje zaufania z funkcjami przyjaźni odnoszą się zatem do tych funkcji, które były w deklaracjach respondentów mniej dominujące. Na podstawie konfiguracji uzyskanych danych można przypuszczać, że prawdopodobnie cecha zaufania interpersonalnego oraz zaufania do procedur, technik i konsumpcji zwiększają nasilenie funkcji przyjaźni w postaci niezawodności sojuszu, samopotwierdzenia i emocjonalnego bezpieczeństwa. Związki pomiędzy trzema funkcjami przyjaźni a zaufaniem do procedur, technik i konsumpcji można tłumaczyć tym, że kontakt pomiędzy przyjaciółmi może mieć charakter kontaktu pośredniczonego mediami, np. telefonem czy Internetem (co nie zostało w badaniu uwzględnione). Jednocześnie zaufanie w relacjach interpersonalnych oraz zaufanie do procedur, technik i konsumpcji współwyznaczają zaufanie jako całość. Najbardziej istotnym wymiarem z punktu widzenia przyjaźni jest zaufanie w relacjach interpersonalnych.

27 L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 84.

Tabela 5. Korelacje r-Pearsona pomiędzy funkcjami przyjaźni a zaufaniem (N = 200)

Zmienne	Zaufanie – całość	Zaufanie uogólnione	Zaufanie w relacjach interpersonalnych	Konsekwencja, instrumentalność i etyka w działaniu	Zaufanie do procedur, technik i konsumpcji
Funkcja 1: towarzyskość	,070	,129	,098	–,020	–,014
Funkcja 2: pomoc	,040	–,119	**,160***	,009	,118
Funkcja 3: intymność	,016	–,094	,075	,039	,064
Funkcja 4: niezawodność sojuszu	**,167***	–,010	**,214****	**,179***	**,165***
Funkcja 5: samopotwierdzenie	**,204****	,088	**,285****	,124	**,143***
Funkcja 6: emocjonalne bezpieczeństwo	**,151***	,011	**,236****	,068	**,167***

*p < 0,01; **p < 0,001

Źródło: opracowanie własne.

Konsekwencja, instrumentalność i etyka w działaniu mogą być powiązane z niezawodnością sojuszu ze względu na realizację wspólnych celów przyjaciół. Związek pomiędzy pomocą a zaufaniem w relacjach interpersonalnych można natomiast w prosty sposób wytłumaczyć tym, że zaufanie interpersonalne sprzyja artykułowaniu potrzeby pomocy, która tylko w przypadku jej zakomunikowania może być udzielona w formie wsparcia czy porady (co pośrednio powiązane jest z intymnością, która jednak nie koreluje z zaufaniem w ogóle). Należy podkreślić, iż omówione korelacje pomimo ich statystycznej istotności są słabe.

Kolejnym analizowanym aspektem są relacje pomiędzy cechami przyjaciela (zredukowanymi do dziewięciu czynników) oraz funkcjami przyjaźni. Wyniki przedstawiono w tabeli 6.

Cechy przyjaciela związane z lojalnością i wsparciem korelowały pozytywnie ze wszystkimi funkcjami przyjaźni: słabo ze stymulacją towarzyską (r = 0,165), umiarkowanie z pomocą (r = 0,468), intymnością (r = 0,394) i emocjonalnym bezpieczeństwem (r = 0,451) oraz silnie z niezawodnością sojuszu (r = 0,564) i samopotwierdzeniem (r = 0,602). Spośród wszystkich wykrytych związków wyżej wymienione były najsilniejsze, co może wskazywać na to,

że lojalność i wsparcie, jako cechy osoby, z którą nawiązuje się relację przyjacielską, są jednymi z najistotniejszych cech z punktu widzenia realizacji funkcji przyjaźni.

Tabela 6. Korelacje r-Pearsona pomiędzy funkcjami przyjaźni a cechami przyjaciela (N = 212)

Cechy przyjaciela	Funkcja 1: symulacja towarzyskości	Funkcja 2: pomoc	Funkcja 3: intymność	Funkcja 4: niezawodność sojuszu	Funkcja 5: samopotwierdzenie	Funkcja 6: emocjonalne bezpieczeństwo
Czynnik 1: lojalność i wsparcie	**,165***	**,468****	**,394****	**,564****	**,602****	**,451****
Czynnik 2: negatywizm	–,098	–,018	,053	–,106	–,030	,087
Czynnik 3: rozwaga i pracowitość	,104	**,216****	,092	**,324****	**,351****	**,218****
Czynnik 4: drażliwość	,040	,003	,086	,029	–,039	,074
Czynnik 5: niepunktualność	–,012	,028	–,014	**–,222****	–,113	**–,197****
Czynnik 6: otwartość	**,146***	**,223****	**,266****	**,196****	**,299****	**,335****
Czynnik 7: upartość i marudność	,007	,057	,109	,013	–,017	,093
Czynnik 8: niska samoocena i brak czasu	–,013	,022	–,088	–,118	–,088	–,100
Czynnik 9: wrażliwość	,066	,085	,116	,122	**,138***	,103

*p < 0,01; **p < 0,001

Źródło: opracowanie własne.

Lojalność i wsparcie to cechy powiązane z empatią i zaufaniem. Pomimo że zaufanie interpersonalne, mierzone kwestionariuszem zaufania (w którym zaufanie interpersonalne odnosi się do oczekiwań co do tego, że działania ludzi, z którymi wchodzimy w relacje interpersonalne, będą dla nas korzystne), nie korelowało z intymnością, to jednak cechy przyjaciela objęte czynnikiem lojalność i wsparcie wskazują na to, że czynnik ufności połączonej z empatią istotnie wiąże się nie tylko z utrzymaniem pozytywnej samooceny

w przyjaźni, lecz także z niezawodnością sojuszu. Te cechy korelują przede wszystkim z intymnością, z którą samo zaufanie nie korelowało, co wskazuje na to, że być może dla realizacji funkcji intymności oprócz zaufania niezbędna jest również współistniejąca z nim empatia. Tym bardziej, że siła związku pomiędzy lojalnością i wsparciem ze strony przyjaciela a emocjonalnym bezpieczeństwem jest większa niż siła związku pomiędzy zaufaniem interpersonalnym a realizacją tej funkcji przyjaźni. Co więcej, w przeciwieństwie do analiz obejmujących tylko zaufanie, zaufanie połączone z cechą empatii u przyjaciela koreluje pozytywnie ze stymulacją towarzyską. Wyniki wskazują, że dla realizacji funkcji relacji przyjacielskiej bardziej istotne niż zaufanie w relacjach interpersonalnych są cechy przyjaciela związane z lojalnością i wsparciem, wśród których pojawia się cecha ufności.

Podobnie ze wszystkimi funkcjami przyjaźni w związkach (jednak słabszych niż opisane wcześniej) pozostaje otwartość przyjaciela, która korelowała słabo ze stymulacją towarzyską (r = 0,146), pomocą (r = 0,223), intymnością (r = 0,266), niezawodnością sojuszu (r = 196) i samopotwierdzeniem (r = 0,299) oraz umiarkowanie pozytywnie z emocjonalnym bezpieczeństwem (r = 0,335).

Otwartość to szczerość, mówienie wprost, także o sprawach dotyczących swojej osoby, czyli „ujawnianie siebie". Człowiek otwarty to ten, któremu nie są obojętne potrzeby innych, życzliwy, żądny wiedzy, poznania, a także gotowy na zmiany wokół niego. Istotną rolę we wzajemnym zbliżaniu się ludzi ma zakres treści przekazywanych sobie informacji, które mogą być intymne lub nieintymne. Pierwsze nie dotyczą spraw osobistych i nie stwarzają dla partnerów sytuacji zagrożenia. Drugie odnoszą się do ważnych przeżyć, uczuć i pragnień, oczekiwań i zachowań człowieka; są one znaczące dla osoby lub dla osób jej bliskich. Mogą być represjonowane lub świadomie ukrywane ze względu na potencjalne zagrożenie. Stopień intymności wypowiedzi jest indywidualny ze względu na to, że każdy człowiek ma własny, indywidualny i niepowtarzalny obszar spraw osobistych.

Przez intymność rozumie się na ogół utrzymywanie tajemnicy o życiu osobistym jednostki. Warto przywołać tu wyjaśnienia Valeriana Derlegi i Alana Chaikina, według których „intymność oznacza nie tyle wstrzymywanie się czy ukrywanie informacji, co raczej kontrolę nad ilością informacji, na które się decydujemy"[28]. O sprawach nieosobistych mówi się bez ograniczeń, otwartość natomiast określana jest tym, na ile mówi się o sprawach dotyczących własnej osoby oraz osób z nią związanych. Im zdrowsze są stosunki

28 V. Derlega, A. Chaikin, *Intymność i otwartość w stosunkach interpersonalnych*, „Przegląd Psychologiczny" 1979, nr 2, s. 258.

między partnerami, tym w procesie komunikacji ujawnianie własnych potrzeb występuje częściej, przebiega bardziej spontanicznie, bez zahamowań. Derlega i Chaikin stworzyli pojęcie granicy między zbiorem ujawnianych informacji dotyczących własnego *ja* jednostki a zbiorem pozostałych informacji. Ze względu na plastyczność osobowości jednostki[29], pojawiającą się pod wpływem zmieniających się warunków otoczenia, zmienia się ilość i jakość ujawnianych o sobie treści. Powoduje to zmianę tej granicy, a zakres kontroli utrzymywanej nad tą zmianą decyduje o stopniu intymności w stosunkach interpersonalnych. Granicę można kontrolować za pomocą utrzymywania fizycznych odległości między jednostkami[30]. Ujawnianie siebie można rozpatrywać w dwóch wymiarach: szerokości i głębokości. Szerokość otwartości określa dziedziny życia, z których jednostka się zwierza. Głębokość zaś określa stopień intymności ujawnianych spraw. Szerokość i głębokość otwartości zależeć będą od stopnia bliskości w relacji. Otwieranie się może wynikać z potrzeby nawiązania z kimś kontaktu lub z potrzeby realizacji z nim wspólnych celów. Badania przeprowadzone przez Howarda J. Ehrlicha i Davida B. Graevena[31] potwierdziły istnienie zależności pomiędzy ujawnianiem się i zwierzaniem z intymnych szczegółów swojego życia lub chęcią słuchania tych zwierzeń a sympatią do otwierającej się jednostki. Inne badania[32] wykazały krzywoliniowość takiego związku, co oznacza, że najbardziej optymalny dla sympatii wobec osoby jest przeciętny poziom otwartości w porównaniu ze zbyt wysokim lub zbyt niskim.

W jednym z badań wykazano, że otwartość wzrastała jako funkcja intymności przy „niskich potencjalnych konsekwencjach" (gdy badani uważali, że wypowiedzi nie mogą mieć przykrych następstw), a nie przy „wysokich potencjalnych konsekwencjach". Stopień odwzajemniania otwartości (poczucia zobowiązania) był prawdopodobnie mniejszy w przypadku, gdy badani obawiali się, że ich otwartość może obrócić się na ich niekorzyść[33]. Ujawnianie siebie może sprzyjać zbliżaniu się partnerów pod warunkiem, że zwierzenia będą wzajemne. Stąd być może zaistniała korelacja w zakresie cech przyjaciela w odniesieniu do czynnika otwartości a intymnością w omawianych wynikach badań. Prawdopodobnie otwartość przyjaciela zachęcać będzie do

29 M. Adamiec, *Od osobowości do plastyczności – nowe spojrzenie na kompetencje ludzkie*, [w:] *Kapitał ludzki w dobie integracji i globalizacji*, red. B. Kożusznik, Katowice 2005, s. 103–125.

30 L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 70–71.

31 H. J. Ehrlich, D. B. Greaven, *Reciprocal self-disclosure in a dyad*, „Journal of Experimental Social Psychology" 1971, nr 7, za: L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 83.

32 P. C. Cozby, *Self-disclosure. A literature review*, „Psychological Bulletin" 1972, nr 79, za: L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 83.

33 L. Niebrzydowski, E. Płaszczyński, dz. cyt., s. 84.

wzajemności w tym zakresie, co wpływać może na utwierdzanie i wzmacnianie relacji przyjacielskiej, a potencjalnie na satysfakcję z niej. W zakresie przedstawianych wyników badań nie uwzględniono jednakże zmiennej, jaką jest satysfakcja z przyjaźni. Może to stanowić przesłankę do kolejnych badań nad związkami przyjaźni, w których zmienna ta zostanie uwzględniona. Ponadto otwartość przyjaciela pozytywnie (najsilniej spośród wykrytych w tym badaniu związków) powiązana jest z funkcją emocjonalnego bezpieczeństwa. Być może otwartość przyjaciela wzbudza poczucie bezpieczeństwa, co z kolei sprzyja funkcji samopotwierdzenia, czyli podnoszenia swojej samooceny jako osoby „wyjątkowej", godnej zaufania, a jednocześnie sprzyjać może większej intymności poprzez wzajemność. Taka wymiana istotnych osobistych informacji poprzez poznanie sytuacji czy problemów partnera sprzyja z kolei funkcji pomocy i wsparcia. Kolejnym pod względem siły korelacji jest związek otwartości z niezawodnością sojuszu, a więc z poczuciem dostępności przyjaciela i jego lojalnością niezależnie od sytuacji. Ten związek może wynikać ze spostrzegania pomocy ze strony przyjaciela jako wyniku otwartości. Najsłabszym związkiem, wykrytym w zakresie otwartości a funkcjami przyjaźni, jest związek ze stymulacją towarzyską, którą tu prawdopodobnie traktować należy jako wynik realizacji pozostałych funkcji relacji przyjacielskiej, co przy takiej interpretacji oznacza, że wspólne spędzanie czasu i wykonywanie zabawnych lub ekscytujących i sprawiających przyjemność czynności stanowi funkcję poboczną przyjaźni.

Cechy przyjaciela związane z negatywizmem, upartością i marudnością oraz drażliwością nie miały związku z żadną funkcją przyjaźni, co świadczyć może o akceptacji również tych słabszych stron przyjaciela.

Rozwaga i pracowitość pozostają natomiast w słabym związku z pomocą ($r = 0{,}216$), emocjonalnym bezpieczeństwem ($r = 0{,}218$) oraz w umiarkowanym z niezawodnością sojuszu ($r = 0{,}324$) i samopotwierdzeniem ($r = 0{,}351$). Związek z pomocą można tłumaczyć tym, iż rozwaga będzie wiązała się z mądrością i udzielaniem porad, ukazaniem różnych punktów widzenia, redefinicjom sytuacji lub problemów, a więc ze wsparciem informacyjnym. Pracowitość może sprzyjać wsparciu rzeczowemu i instrumentalnemu[34], co pośrednio może sprzyjać budowaniu emocjonalnego bezpieczeństwa, poczuciu dostępności i lojalności przyjaciela. Jednocześnie przy zapewnieniu tego rodzaju wsparcia rozwaga i pracowitość przyjaciela pozostają w związku z budowaniem pozytywnego obrazu własnej osoby. Funkcja samopotwierdzenia może pozostawać również w związku z rozwagą i pracowitością przyjaciela ze względu na formę autoprezentacji, jaką jest prezentacja własnej

34 H. Sęk, *Wprowadzenie do psychologii klinicznej*, Warszawa 2001.

osoby poprzez kontakty społeczne. Przyjmując, że rozwaga i pracowitość przyjaciela związane będą z osiąganiem przez niego sukcesu, np. zawodowego – pośrednio zatem ze statusem społecznym, to cechy te mogą wpływać na samopotwierdzenie i budowanie własnej samooceny poprzez „pławienie się w odbitym blasku”[35].

Niepunktualność przyjaciela słabo zmniejsza niezawodność sojuszu (r = –0,222), co wydaje się logiczne z punktu widzenia adekwatności czasu realizacji potrzeb. Ponadto niepunktualność może zmniejszać poczucie dostępności przyjaciela i zwiększać poczucie jego zawodności.

Wrażliwość przyjaciela natomiast słabo (r = 0,138) zwiększa samopotwierdzenie, czyli znajdowanie w przyjaźni otuchy i poparcia, co zdaniem Mendelson i Abould[36] pozytywnie wpływa na samoocenę. W tym przypadku prawdopodobnie powiązane będzie ono z możliwością uzyskania wsparcia emocjonalnego umożliwiającego dalsze samodzielne zmagania się z problemami[37].

W omawianym badaniu nie uwzględniono zmiennych, jakimi są kontakty z przyjaciółmi za pośrednictwem kontaktów telefonicznych czy poprzez Internet. Nie uwzględniono zmiennej związanej z satysfakcją z przyjaźni czy z czasem jej trwania, jak również nie zbadano różnic międzypłciowych pomiędzy zmiennymi. Zmienne te mogą zachęcać do kolejnych badań nad związkami przyjaźni.

Bibliografia

Adamiec M., *Od osobowości do plastyczności – nowe spojrzenie na kompetencje ludzkie,* [w:] *Kapitał ludzki w dobie integracji i globalizacji,* red. B. Kożusznik, Katowice 2005.

Aronson E., *Człowiek istota społeczna,* przeł. J. Radzicki, Warszawa 2011.

Aronson E., Wilson T. D., Akert M. A., *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, przeł. A. Bezwińska [i in.], Poznań 1997.

Bee H., *Psychologia rozwoju człowieka,* przeł. A. Wojciechowski, Poznań 2004.

Bukowski W. M., Nappi B. J., Hoza B., *A test of Aristotle's model of friendship for young adults' same sex and opposite-sex relationships*, „The Journal of Social Psychology” 2001, nr 127 (6).

Cozby P. C., *Self-disclosure. A literature review*, „Psychological Bulletin” 1972, nr 79.

35 M. Leary, *Wywieranie wrażenia na innych. O sztuce autoprezentacji*, Gdańsk 1999, s. 40–43.

36 M. Mendelson, F. Aboud, dz. cyt., s. 130–132.

37 H. Sęk, dz. cyt.

Derlega V., Chaikin A., *Intymność i otwartość w stosunkach interpersonalnych*, „Przegląd Psychologiczny" 1979, nr 2.

Ehrlich H. J., Greaven D. B., *Reciprocal self-disclosure in a dyad*, „Journal of Experimental Social Psychology" 1971, nr 7.

Glenc M., *Skłonność do podejmowania ryzyka, czyli psychologiczna charakterystyka ryzykantów*, [w:] *Psychologia zachowań ryzykownych. Koncepcje, badania, praktyka,* red. M. Goszczyńska, R. Studenski, Warszawa 2006.

Góźdź J., Charzyńska E., *W trosce o wartości. Funkcje przyjaźni oraz obraz przyjaciela wśród późnych adolescentów w perspektywie uniwersaliów aksjologicznych*, [w:] *Dzieci i młodzież w niegościnnym świecie. Zagrożenia rozwojowe i społeczne*, red. E. Wysocka, Warszawa 2012.

Jarvis M., *Psychologia sportu,* przeł. M. Gajdzińska, Gdańsk 2003.

La Gaipa J., *Testing multidimensional approach to friendship*, [w:] *Theory and practice in interpersonal attraction,* red. S. Duck, London 1978.

Leary M., *Wywieranie wrażenia na innych. O sztuce autoprezentacji*, przeł. A. Kacmajor, M. Kacmajor, Gdańsk 1999.

Mendelson M., Aboud F., *Short report. Measuring friendship in late adolescents and young adults. McGill Friendship Questionnaires,* „Canadian Journal of Behavioural Science" 1999, nr 31 (2).

Niebrzydowski L., Płaszczyński E., *Przyjaźń i otwartość w stosunkach międzyludzkich. Studium psychologiczne*, Warszawa 1989.

Obuchowska I., *Adolescencja*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka,* red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Warszawa 2005.

Rubin Z., *Children friendships*, „Journal of Experimental Social Psychology" 1975, nr 11.

Sęk H., *Wprowadzenie do psychologii klinicznej*, Warszawa 2001.

Sztompka P., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007.

VanLear A., Koerner A., Allen D., *Relationships typologies*, [w:] *The Cambridge handbook of personal relationships*, red. A. L. Vangelisti, D. Perlman, Cambridge 2006.

Wright P., *Need similarity, need complementarity and the place of personality in interpersonal attraction*, „Journal of Experimental Research in Personality" 1969, nr 3.

Wright P., *A model and technique for studies of friendship*, „Journal of Experimental and Social Psychology" 1959, nr 5.

Zimbardo P., *Efekt Lucyfera*, przeł. A. Cybulko [i in.], Warszawa 2009.

Friendship in early adulthood – characteristics of a friend, the functions of friendship and the role of trust

Summary: The article presents the characteristics of friendship during early adulthood. In most friends are a group of individuals of mixed sex and meet „face to face" twice a week. In this period of life friendship meets primarily the function of help, intimacy and self-validation. The frequency of face-to-face meetings is positively correlated with companionship stimulation, self-validation and reliability alliance. The trust is related to the implementation of the help function, reliability alliance, self-validation and emotional security. The study found no connection between trust and companionship stimulation or intimacy. Loyalty and support (as a factor including the characteristics of trust and empathy) and openness proved to be the most important features of a friend related to the implementation of all functions of friendship.

Keywords: characteristics of friend, early adulthood, friendship functions, trust